

Становище

от доц. д-р Гергана Миролубова Попова,

за дисертацията на Николай Ценков:

на тема: „Човекът-маса в съвременното общество – същност и последици“

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

по професионално направление – 2.3. Философия,

научна специалност – социална философия

Основание за представяне на Становището: участие в състава на Научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1255 от 01.06.2021 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

I. Структура и основни проблемно-тематични полета в дисертационния труд

Дисертацията на Николай Ценков е посветена на темата за евентуалната масификация на съвременния човек от края на ХХ и началото на ХХІ век. Целта на дисертационния труд е да докаже наличието на човека-маса в настоящето, като акцентира върху сходствата между масовия човек, поставен в центъра на множество значими теоретизации от миналия век, и неговия съвременен аналог и оттам да анализира настоящите измерения на човека-маса, както и да разкрие нови социално-философски аспекти на последиците от днешната неомасификация.

Дисертационният труд е в обем от 286 стандартни страници и се състои от увод, три глави, заключение и библиография, която включва повече от 150 източника, голяма част от които на английски език.

В Увода се набляга върху актуалността на изследването, представени са целите, задачите, обекта и методите на труда. Тук е формулирана и работната хипотеза на дисертацията, разгърната от докторанта в три основни подтези – а именно, че основните причини за безпокойствата на настоящето трябва да се търсят в явлението „неомасификация“, че в нашето време се развиват характерни за възхода на човека-маса от предишния век социални процеси и явления като етатизма, авторитаризма и дехуманизацията на изкуството и че до голяма степен човекът-маса е изместил социалните елити, което крие съществени рискове за бъдещето.

Изложените хипотези са развити и аргументирани в трите глави на дисертацията. Първа глава анализира психологическите – или антропологически – теории върху масите, като с понятията „психологически“ и „антропологически“ докторантът типологизира концепции, които разглеждат човека-маса като антропологичен конструкт, произтичащ от самата човешка природа, и търсят произхода на масите в психологически фактори като инстинкти, нагони и несъзнавани психични процеси. В тази група са включени теориите на Густав Льобон, Габриел Тард, Зигмунд Фройд и Елиас Канети.

Втора глава е посветена на „аксиологическите“ теории върху човека-маса. С този термин докторантът дефинира интерпретациите върху масовия човек на мислители като Хосе Ортега-и-Гасет, Хана Арендт, Ерих Фром, Херберт Маркузе и Теодор Адорно, които в генезиса на масите виждат симптом за патологиите в развитието на модерната епоха. Тук трябва да се посочи, че докторантът не представя двата типа теории като взаимноизключващи се, а в контекста на техните сложни преплитания проблематизира въпроса както за устойчивите черти, така и за трансформациите на човека-маса в конкретиката на съвременната социална реалност.

Безспорно приносната част от дисертацията представлява трета глава: „Човекът маса в съвременното общество“. В нея най-вече през призмата на класическото произведение на Хосе Ортега-и-Гасет „Бунтът на масите“ Ценков прокарва хипотезата за настоящия триумф на масите в сферата на икономиката, политиката и културата. В първите два параграфа на главата: „Човекът-маса в икономиката“ и „Човекът-маса като фигура на власт“ той анализира съвременните тенденции към етатизъм в икономиката и авторитаризъм в политиката, консумативното отношение към света, господството на техниката и технологичния светоглед, подмяната на ценностите в политиката с политически митове и клишета. И ако разсъжденията на Ценков по отношение на икономиката и политиката се придържат към акцентите на Ортега, откривайки аналогии между описаната от него ситуация в Европа от началото на миналия век и нашето време, то частта „Човекът-маса: деформатор на информационната и културна среда“ демонстрира оригинален авторски подход при обговарянето на характерни за съвременността явления от рода на фалшивите новини, понятието пост-истина, колажната култура, изчезването на оригиналността и творчеството в изкуството. Въвеждането на темите за разوماгьосването на езика, за информационното пренасищане, концептуализирано от докторанта чрез

термина на „универсалното мълчание“, за културата на лъжата, дефинирана като култура на отсъстваща истина и представянето на тези социални феномени като симптоми на днешната неомасификация представлява основно и значимо постижение на дисертационния труд. В подкрепа на тезата си за едновременната устойчивост на концепта „човек-маса“, но и за опасните трансформации на неговите проекции в съвременността Ценков твърди следното: „През по-голямата част от 20-ти век комуникационният модус, който държеше масите в неведение и това ги правеше лесни за манипулиране, се състоеше в дефицита на информация и ограничените способности за нейното предаване и приемане. Днешният ден обаче среща същото явление, но с обратен знак – хиперинформацията и неизчерпаемият набор от методи и апарати доведоха до касиране на способността на адекватно възприятие и оценка. Зад всяка „истина“ стои друга „истина“. (с. 118)

II. Научни приноси на дисертационния труд

С оглед на казаното като приноси на изследването мога да определя актуализирането на една от най-влиятелните концепции в областта на социалната мисъл на 20. век – тази на Ортега-и-Гасет върху масовия човек – и диагностицирането на съвременната социална реалност чрез нея. Тук е необходимо да се посочи, че подобно екстраполиране на теорията на Ортега към нашата съвременност не представлява самоцел. Чрез рефлексии си върху човека-маса и факторите, които генерират този човешки тип, докторантът не просто представя преобладаващите нагласи на съвременността, но и – подобно на Ортега – анализира тревогите и недостатъците на нашата епоха, предупреждава за опасностите, които стоят пред нея и не на последно място набелязва възможни решения за преодоляване на неомасификацията като явление в съвременното общество.

III. Въпроси и препоръки

Към докторанта имам следните въпроси:

1. В заключението си той твърди следното: „Бунтът на елитите“ се оказва една интелектуална еквилибристика“. Все пак бих го помолила да коментира тезата на Кристофър Лаш, изразена в неговата книга, наречена именно „Бунтът на елитите“, която твърди, че в последните две десетилетия на 20 в. укрепва влиянието на нови професионални и мениджърски елити, които са наднационални и поради това напълно дистанцирани от общностния живот и склонни да упражняват властта си по безотговорен

начин към общностите, които претендират да ръководят. Подобна теза застъпва и Бауман в “Глобализацията“, онагледена чрез фигурите на „отсъстващия земевладелец“ и „туриста“ Дори и да избегнем употребата на понятието „елит“ тази прослойка нито в икономическо и политическо отношение може да бъде сведена до тенденциите към естатизъм и национализъм, които Николай Ценков анализира, нито като стил на живот тя се доближава до този на „уравненото мнозинство“.

2. Вторият въпрос е продължение на първия: В параграфа „Колажната култура“ докторантът представя концепциите на Ролан Барт и Мишел Фуко за „смъртта на автора“ като един от факторите за генезиса на съвременната колажна култура. В този смисъл каква е отговорността на интелектуалните елити, ако можем да говорим за такива, за съвременния триумф на масите.

IV. Оценка на публикациите и автореферата

За времето на своята докторантура дисертантът е публикувал 8 статии, три от които на английски език в чуждестранни издания. Тази научна продукция значително надхвърля минималните изисквания за защита на образователната и научна степен „доктор“.

Авторефератът отговаря на изискванията за обем и съдържание и адекватно представя основните приноси моменти.

V. Заключение

В заключение мога да кажа, че дисертационният труд, предложен от Ценков, е актуален, аналитичен, с добре формулирани и аргументирани тези. Отлично впечатление прави също ясният и едновременно висок теоретичен стил на дисертацията, както и ерудицията, която Николай Ценков демонстрира не само по отношение на философските източници по темата си, но и в областта на художествената литература и изкуството. Затова изразявам категоричното си убеждение да му бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление – 2.3 Философия (Социална философия) и препоръчвам на членовете на Научното жури да гласуват по същия начин.

05.06.2021 г.

Доц. д-р Гергана Попова

OPINION
ON THE DISSERTATION THESIS OF NIKOLAY TSENKOV
"THE MASS MAN IN CONTEMPORARY SOCIETY – ESSENCE AND
CONSEQUENCES"
FOR AWARDING THE DOCTOR'S EDUCATIONAL AND
SCIENTIFIC DEGREE, PROFESSIONAL FIELD 2.3. PHILOSOPHY
By Gergana Popova, PhD, Assoc. Professor

I. Structure and main problem-thematic fields in the dissertation

Nikolay Tsenkov's dissertation is devoted to the possible massification of contemporary man from the end of the XX and the beginning of the XXI century. First, the dissertation aims to prove the existence of man-mass in the present, emphasizing the similarities between the mass man, placed at the center of many significant theorizations of the last century, and its contemporary analog. Hence it aims to analyze the present dimensions of man-mass and reveal new socio-philosophical aspects of the consequences of today's neo-massification.

The dissertation is 286 standard pages long and consists of an introduction, three chapters, a conclusion, and a bibliography, which includes more than 150 sources, most of which are in English.

The *Introduction* emphasizes the study's relevance and presents the goals, object, and methods of work. In the Introduction, the working hypothesis of the dissertation is defined. It is formulated by the doctoral student in three main sub-theses. The first is that the main reasons for the current concerns must be sought in the phenomenon of 'neomassification'. The second states that in our time, social processes and phenomena such as statism, authoritarianism, and the dehumanization of art which are characteristic of the rise of the mass man of the previous century, are developing. The third is that, to a large extent, the mass-man has displaced social elites, which poses significant risks for the future.

The presented hypotheses are developed and proved in the three chapters of the dissertation. The first chapter analyzes the psychological - or anthropological - theories on the masses. Trought the terms "psychological" and "anthropological," the doctoral student typologies

conceptions that consider the mass man as an anthropological construct derived from human nature itself and look for the origin of the masses in psychological factors such as instincts, and unconscious mental processes. This group includes the theories of Gustave Lebon, Gabriel Tarde, Sigmund Freud, and Elias Canetti.

The second chapter is devoted to "axiological" theories on man-mass. With this term, the doctoral student defines the interpretations on the mass man of thinkers such as Jose Ortega y Gasset, Hannah Arendt, Erich Fromm, Herbert Marcuse, and Theodor Adorno, who consider the mass man as a product of a particular era and specific socio-cultural and economic factors. It should be noted that the doctoral student does not consider the two types of theories as mutually exclusive. Instead, in the context of their complex intertwining, he problematizes both sustainable features and transformations of man-mass in the concreteness of contemporary social reality.

Undoubtedly, the contributing part of the dissertation is the third chapter. In it, mainly through the prism of the classic work of Jose Ortega y Gasset, "The Revolt of the Masses," Tsenkov puts forward the hypothesis of the current triumph of the masses in the field of economics, politics, and culture. In the first two paragraphs of the chapter: "The man-mass in the economy" and "The man-mass as a figure in power," he analyzes the current tendencies towards etatism in the economy and authoritarianism in politics, the consumer attitude, the dominance of technology and technological worldview, the replacement of values in politics with political myths and clichés. Tsenkov's reflections on economics and politics adhere to Ortega's accents, finding analogies between the European situation described by Ortega at the beginning of the last century and our time. The third part, however, demonstrates an original author's approach in discussing contemporary phenomena such as fake news, the concept of post-truth, collage culture, the disappearance of originality and creativity in art. The implementation of the topics of language disenchantment, information saturation, conceptualized by the doctoral student through the term "universal silence", the culture of lies, defined as a culture of absent truth, and the presentation of these social phenomena as symptoms of today's neo-massification is a significant achievement of the dissertation.

II. Scientific contributions of the dissertation

Because of what has been said, I can define as the contributions of the research the actualization of one of the most influential concepts in the field of social thought of the 20th century - that of Ortega y Gasset on the mass man - and the analysis of contemporary social reality through it. It is necessary to point out here that such an extrapolation of Ortega's theory to our time is not an end in itself. Through his reflections on the mass man and the factors that generate this human type, the doctoral student not only presents the prevailing attitudes of modernity but also - like Ortega - analyzes the worries of our age, warns of the dangers facing it and not lastly, he gives possible solutions for overcoming neomassification as a phenomenon in modern society.

III. Questions and recommendations

I have the following questions for the doctoral student:

1. In the Conclusion, he states the following: "The revolt of the elites turned out to be an intellectual equilibristics." However, I would ask him to comment on Christopher Lasch's thesis, expressed in his book called *The Revolt of the Elites and the Betrayal of Democracy*. Lasch argues that in the last two decades of the 20th century, the influence of new professional and managerial elites has grown. These elites are supranational and therefore completely distanced from community life and inclined to exercise their power irresponsibly towards the communities they claim to lead. Bauman advocates a similar thesis in "Globalization," illustrated by the figures of the "absent landowner" and the "tourist."

2. The second question is a continuation of the first: In the section "Collage culture," the doctoral student presents the concepts of Roland Barthes and Michel Foucault about the "death of the author" as one of the factors for the genesis of modern collage culture. In this sense, what is the responsibility of intellectual elites, if we can speak of such, for the recent triumph of the masses.

IV. Evaluation of publications and the abstract

During his doctoral studies, Nikolay Tsenkov has published eight articles, three of which has been published abroad (in English). This scientific production significantly exceeds the minimum requirements for awarding the educational and scientific degree "Doctor."

The abstract meets the requirements for volume and content and adequately presents the central contributing moments.

V. Conclusion

In conclusion, I can say that the dissertation proposed by Tsenkov is analytical, with clearly formulated and well-argued theses. The clear and, at the same time, high theoretical style of the dissertation as well as the erudition that Nikolay Tsenkov demonstrates on philosophical sources on his topic and in the field of fiction and art also makes an excellent impression. What has been said so far on the dissertation thesis "The Mass Man in Contemporary Society – Essence and Consequences" provides me with good reason to recommend without hesitation to the scientific jury to award its author Nikolay Angelov Tsenkov the educational and scientific degree "Doctor" in the professional field 2.3. Philosophy.

June 5, 2021

Assoc. Prof. Dr. Gergana Popova

Signature: